Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

ANDRÉ GIDE

Fructele pământului
Noile fructe

Traducere din limba franceză şi note
MIOARA IZVERNA

RAO

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Cuprins

Fructele pământului

Cartea întâi 11
Cartea a doua 30
Cartea a treia 41
Cartea a patra 55
Cartea a cincea 85
Cartea a șasea. Linceu 100
Cartea a șaptea. 124
Cartea a opta. 141
Imn. 151
Dedicație 152
Prefață 153

Noile fructe

Cartea întâi 157
Cartea a doua 185
Cartea a treia 199
Cartea a patra 215

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Nathanael, nu te lăsa înșelat de titlul brutal pe care l-am ales pentru cartea mea; aș fi putut să o numesc Menalc, dar Menalc, ca și tine, de altfel, nu a existat niciodată. Singurul nume de bărbat pe care ar fi putut să-l poarte această carte este al meu; dar, atunci, cum aș mai fi îndrăznit să o semnez?

Am scris-o fără ocolișuri și fără pudoare; și dacă uneori vorbesc în ea despre ținuturi pe care nu le-am văzut nicicând, despre parfumuri pe care nu le-am mirosit niciodată, despre fapte pe care nu le-am săvârșit aievea, sau despre tine, dragul meu Nathanaël, pe care nu te-am întâlnit încă, n-o fac nicidecum din ipocrizie; și toate aceste lucruri nu sunt minciuni, după cum nu este minciună nici numele de Nathanael, pe care ți-l dau ție, cel care mă vei citi, necunoscându-l pe al tău.

Și, după ce mă vei fi citit, aruncă această carte și pleacă. Aș dori ca ea să deștepte în tine dorința de a pleca – de a pleca de oriunde, din orașul tău, din familia ta, din camera ta, din gândirea ta. Nu lua cartea mea cu tine! Dacă aș fi fost Menalc, ca să te călăuzesc, te-aș fi prins de mâna dreaptă, fără ca mâna ta stângă să o știe și i-aș fi dat drumul cât mai repede, de îndată ce ne-am fi îndepărtat de orașe, zicându-ți: uită-mă!

Fie ca această carte a mea să te învețe să cugeți mai mult la tine decât la ea, și apoi la orice altceva mai mult decât la tine.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Cartea întâi

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Leneșa mea fericire, îndelung amorțită,
Acum se trezește...

HAFIZ

I

Nu dori, Nathanael, să-l găsești pe Dumnezeu altundeva decât pretutindeni.

Fiecare creatură ni-l arată pe Dumnezeu, nici una nu ni-l revelează.

De îndată ce privirea ni se oprește asupra ei, fiecare creatură ne îndepărtează de Dumnezeu.

În timp ce alții publică sau lucrează, eu mi-am petrecut trei ani din viață făcând călătorii, pentru a uita tot ceea ce învățasem cu mintea. Această uitare a fost înceată și grea. Dar ea mi-a fost mai folositoare decât toate învățăturile impuse de oameni și a însemnat începutul unei educații.

Nu vei cunoaște niciodată eforturile pe care a trebuit să le fac ca să mă intereseze viața; dar acum, când ea mă interesează, mă va interesa ca orice alt lucru – în chip pătimaș.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Îmi pedepseam cu plăcere carnea, simțind în pedeapsă o voluptate mai mare chiar decât în greșeală – într-atât mă îmbăta orgoliul de a nu-mi fi de ajuns păcatul.

A suprima în tine însuți ideea de *merit;* iată un mare obstacol pentru spirit.

Nesiguranța căilor pe care le-am putea alege mi-a tulburat toată viața. Ce ți-aș putea spune despre asta? Orice alegere este înfricoșătoare, când te gândești bine la ea: o libertate ce nu mai este călăuzită de datorie este înfricoșătoare. Este un drum pe care ți-l alegi într-un ținut cu totul necunoscut, în care fiecare își face propria descoperire și, ia bine seama, nu o face decât pentru sine; așa că, până și cea mai nesigură urmă de pași din cea mai necunoscută Africă este mai puțin îndoielnică... Suntem atrași de dumbrăvile umbroase; de mirajul izvoarelor nesecate încă... Dar izvoarele vor apărea mai ales acolo unde dorințele noastre le vor face să curgă; căci acest ținut nu există decât în măsura în care îl făurim noi înșine când ne apropiem de el, iar peisajul din jur prinde formă treptat în fața noastră; nu vedem ce se deslușește la orizont; și chiar ceea ce se găsește lângă noi nu-i decât o aparență vremelnică și schimbătoare.

Dar ce rost au comparațiile când e vorba despre lucruri atât de grave? Cu toții credem că trebuie să-l descoperim pe Dumnezeu. Dar, vai, așteptând să-l găsim, nu știm încotro să ne îndreptăm rugile. În cele din urmă, ne spunem că el, cel de negăsit, este pretutindeni, în orice loc, și îngenunchem la întâmplare.

Și tu, Nathanael, vei fi asemenea celui care, pentru a se călăuzi, va urma lumina pe care el însuși o va ține în mâna sa.

Oriunde te duci, nu-l întâlnești decât pe Dumnezeu. Dumnezeu, spunea Menalc, este tot ce se află în fața noastră.

Nathanael, vei privi totul în trecere și nu te vei opri niciunde. Să-ți spui că doar Dumnezeu nu este trecător.

Important să fie felul cum privești și nu ceea ce privești.

Tot ceea ce păstrezi în tine în chip de cunoștințe *distincte* va rămâne îndepărtat de tine în vecii vecilor. De ce pui atâta preț pe ele?

...Există un folos în dorințe, și un folos în împlinirea dorințelor – pentru că, prin împlinire, ele devin încă și mai mari. Căci, adevărat îți grăiesc, Nathanael, fiecare dorință m-a îmbogățit mai mult decât posesiunea, întotdeauna înșelătoare, a obiectului dorinței mele.

Pentru multe lucruri minunate, Nathanael, m-a mistuit iubirea. Splendoarea lor venea din faptul că ardeam fără încetare pentru ele. Nu oboseam niciodată. Orice fervoare însemna pentru mine o mistuire din dragoste, o mistuire minunată.

Eretic printre eretici, am fost atras întotdeauna de opiniile neobișnuite, de ocolișurile mari pe care pot apuca gândurile noastre, de lucrurile ce se abat de la regulă. Fiecare spirit mă interesa doar prin ceea ce îl făcea să se deosebească de celelalte. Am ajuns să izgonesc din mine simțământul de simpatie, nemaivăzând în el decât recunoașterea unei emoții comune.

Nu simpatia, Nathanael, ci iubirea.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Să faptuiești fără să *judeci* dacă fapta ta e bună sau rea. Să iubești fără să-ți pese dacă e bine sau rău.

Nathanael, te voi învăța ce este fervoarea.

O existență patetică, Nathanael, e mai bună decât una liniștită. Nu-mi doresc altă odihnă decât pe cea a somnului morții. Mă tem că supraviețuind, dorințele și pornirile pe care nu le voi fi împlinit în viață îmi vor tulbura somnul morții. *Sper* că, după ce voi fi spus tot ce aveam de spus pe acest pământ, voi muri mulțumit, *lipsit de orice speranță.*

Nu simpatia, Nathanael, ci iubirea. Înțelegi, cred, că nu sunt același lucru. De teamă să nu pierd iubirea, am acceptat uneori tristețile, mâhnirile și durerile pe care altfel le-aș fi îndurat cu greu. Lasă în seama fiecăruia grija vieții sale.

(Astăzi nu pot scrie pentru că aud cum, în șură, se învârte o roată. Ieri am văzut-o; treiera rapița. Pleava zbura; semințele se rostogoleau pe pământ. Praful te sufoca. O femeie învârtea roata. Doi băieți frumoși cu picioarele goale strângeau semințele. Plâng pentru că nu mai am nimic de spus.

Știu că nu începi să scrii când nu mai ai nimic de spus. Și totuși am scris și voi mai scrie și alte lucruri despre același subiect.)

Nathanael, mi-ar plăcea să-ți fac în dar o bucurie pe care nu ți-a dăruit-o până acum nimeni. Nu știu cum să ți-o dăruiesc și totuși o am în mine. Aș vrea să-ți vorbesc într-un fel mai apropiat decât a făcut-o vreodată un altul. Aș vrea să vin lângă tine la acea oră din noapte când vei fi deschis și închis multe cărți, căutând în fiecare dintre ele mai mult decât îți putuse

dezvălui; când ești încă în așteptare; când fervoarea ta, de nimic susținută, se va fi transformat în tristețe. Nu scriu decât pentru tine; nu îți scriu decât pentru aceste ore. Aș vrea să scriu o carte din care să ți se pară că lipsește orice gând și orice emoție personală, o carte în care să vezi doar proiecția propriei tale fervori. Aș vrea să mă apropii de tine *și să mă iubești.*

Melancolia nu este decât fervoare domolită.

Orice ființă este capabilă de goliciune; orice emoție, de plenitudine.

Emoțiile mele s-au deschis precum o religie. Înțelege asta: orice senzație este o *prezență* infinită.

Nathanael, te voi învăța ce este fervoarea.

Faptele noastre sunt legate de noi precum lucirea de fosfor. E adevărat că ele ne mistuie, dar tot ele ne dau splendoarea.

Iar sufletul meu a avut un preț doar pentru că a ars mai puternic decât altele.

Câmpii întinse, scăldate în lumina albă a zorilor, v-am văzut; lacuri albastre, m-am scăldat în valurile voastre – fiecare mângâiere a aerului surâzător m-a făcut să zâmbesc, iată ce nu voi obosi niciodată să-ți spun, Nathanael. Te voi învăța ce este fervoarea.

Dacă aș fi știut lucruri mai frumoase, ți le-aș fi spus pe acelea – pe acelea și nu pe altele.

Tu nu m-ai învățat înțelepciunea, Menalc. Nu înțelepciunea, ci iubirea.

Libris.RO

Am simțit pentru Menalc mai mult decât prietenie, Nathanael, și ceva mai puțin decât dragoste. Îl iubeam și ca pe un frate.

Menalc este primejdios; ferește-te de el; e osândit de înțelepți; dar nu se face temut de copii. El îi învață să nu-și mai iubească doar familia și, treptat, să o părăsească; le îmbolnăvește inima, făcând-o să tânjească după acre fructe sălbatice și după iubiri ciudate. Ah! Menalc, aș fi vrut să alerg cu tine și pe alte drumuri. Dar tu urai slăbiciunea și pretindeai că mă înveți să te părăsesc.

În fiecare om există posibilități ciudate. Prezentul ar fi plin de toate posibilitățile viitoare, dacă trecutul nu ar proiecta asupra lui o întreagă istorie. Dar, vai! un unic trecut propune un unic viitor – îl proiectează în fața noastră, ca pe un punct infinit în spațiu.

Ești sigur că nu vei face niciodată decât ceea ce ești incapabil să înțelegi. A înțelege înseamnă a te simți în stare să faci. A ASUMA CÂT SE POATE MAI MULT DIN CEEA CE ESTE OMENESC, iată formula cea bună.

Felurite forme de viață, toate mi-ați părut frumoase. (Îți spun aici ceea ce-mi spunea Menalc.)

Nădăjduiesc din tot sufletul că am cunoscut toate pasiunile și toate viciile; oricum, le-am căutat. Întreaga mea ființă s-a năpustit spre toate credințele; și, în unele seri, eram atât de nebun, încât aproape credeam în sufletul meu, simțind că dă să-mi iasă din trup, îmi mai spunea Menalc.

Și viața va fi stat în fața noastră ca acest pahar plin cu apă rece ca gheața, ca acest pahar cu apă pe care îl ține în mâini un om cuprins de febră, care vrea

să bea, și care bea totul dintr-o înghițitură, deși știe bine că ar trebui să aștepte, dar nu poate să-și ia paharul minunat de la buze, într-atât de răcoritoare este apa din el și într-atât de tare îl mistuie arșița febrei.

II

Ah, cum am mai respirat aerul rece al nopții, ah, ferestre! Iar palidele raze curgeau din lună, în cețuri, asemenea unor izvoare – mi se părea că le sorb.

Ah, ferestre! De câte ori n-am venit să-mi răcoresc fruntea lipind-o de geam și de câte ori, alergând din patul prea fierbinte spre balcon ca să văd uriașul cer liniștit, dorințele mele n-au pierit precum ceața!

Febră a zilelor mele trecute, tu îmi vlăguiai trupul, mistuindu-l până la pieire; dar cum se mai istovește sufletul când nimic nu-l abate de la Dumnezeu!

Adorația mea neclintită era înfricoșătoare; mă simțeam cu totul descumpănit.

Poți căuta încă mult timp imposibila fericire a sufletelor, mi-a spus Menalc.

După ce au trecut primele zile de extazuri îndoielnice, dar înainte de a-l fi întâlnit pe Menalc –, am trăit o perioadă neliniștită de așteptare, de parcă aș fi străbătut o mlaștină. Mă prăbușeam în

Libris.ro

deznădejdile somnului, de care nu mă vindecam dormind. După ce luam prânzul, mă culcam; dormeam, dar mă trezeam încă și mai sleit de puteri, cu mintea amorțită ca pentru o metamorfoză.

Obscure operații ale ființei; travaliu latent, geneze ale necunoscutului, nașteri laborioase; somnolențe, așteptări; dormeam precum crisalidele și nimfele; lăsam să se formeze în mine noua ființă ce urma să devin și care nu-mi mai semăna. Orice lumină ajungea la mine ca prin straturi de ape verzui, printre frunze și ramuri; percepții confuze, indolente, asemănătoare cu cele din timpul beției sau al leșinului. – Ah! mă rugam eu, de-ar veni odată criza acută, boala, durerea cea vie! Și creierul meu era asemenea cerurilor furtunoase încărcate de nori grei, când de abia poți să respiri și când totul așteaptă să vină trăsnetul ca să sfâșie burdufurile ca funinginea, apoase și ascunzând azurul.

Așteptări, oare cât veți mai dura? Și, după ce vă veți sfârși, ne va mai rămâne oare din ce să trăim? – Așteptări! Așteptând ce? strigam eu. Ce lucru care nu se naște din noi înșine s-ar putea întâmpla? Și ce lucru pe care nu-l cunoaștem încă s-ar putea naște din noi?

Nașterea lui Abel, logodna mea, moartea lui Éric, răsturnarea întregii mele vieți, departe de a pune capăt acestei apatii, au părut a o adânci și mai mult, căci această toropeală părea să vină din însăși complexitatea gândurilor și a voințelor mele nedecise. Aș fi vrut să dorm la nesfârșit în umezeala pământului, asemenea unei plante. Uneori îmi spuneam că voluptatea îmi va birui suferința și căutam în istovirea cărnii o eliberare a spiritului. Apoi dormeam din nou, ore întregi, asemenea copiilor

toropiți de căldură pe care îi culci în miezul zilei într-o casă ce forfotește de viață.

Apoi mă trezeam ca și cum aș fi venit de foarte departe, în sudori, cu inima bătând puternic, cu capul greu de somn. Lumina care pătrundea pe jos, prin obloanele trase, și care reflecta pe tavanul alb sclipirile verzi ale peluzei, această lumină a serii era singurul lucru ce mă fermeca; era asemenea lucirii ce se strecoară blândă și fermecătoare, printre frunze și ape, și pe care o vezi cum tremură pe pragul peșterilor, după ce ai simțit îndelung cum întunericul lor te învăluie.

Zgomotele casei ajungeau până la mine în chip nedeslușit. Treptat, renășteam la viață. Mă spălam cu apă călduță și mă duceam, plictisit, spre câmp, până la banca din grădină, unde așteptam, fără să fac nimic, să vină seara. Întotdeauna eram prea obosit ca să vorbesc, să ascult, să scriu. Citeam:

...Vede în fața sa
Drumurile pustii,
Păsările de mare cum se scaldă,
Întinzându-și aripile...
Trebuie să trăiesc aici...
...Sunt silit să trăiesc
Sub frunzișul pădurii
Sub stejar, în această hrubă subterană.
Rece este această casă de pământ;
Sunt sătul de ea.
Întunecate sunt văile
Și înalte colinele,
Trist loc împrejmuit cu crengi,
Acoperit de mărăcini –
Lipsit de bucurie[1].

[1] *The Exile's Song* - citat și tradus de Taine, *Littérature anglaise*, 1,30.